

**Archeologisch inventariserend
veldonderzoek door middel van
boringen nabij de
Nieuwe Rijksweg
te Ubbergen,
gemeente Ubbergen (Gld.)**

opdrachtgever
datum
projectleider
projectnummer
status
ISSN-nummer
MUG-publicatie

SBNL
11 november 2008
de heer G.J. de Roller
7-305-01-68
definitief
1875.5313
2008-27

MUG-projectnummer	7-305-01-68
Opdrachtgever	SBNL
MUG-publicatie	2008-27
Bevoegd gezag	gemeente Ubbergen
Beheer en plaats documentatie	MUG Ingenieursbureau b.v.
Onderzoek meldingsnummer bureauonderzoek	n.v.t.
Onderzoek meldingsnummer booronderzoek	31080
Tekst	de heer drs. ing. G.J. de Roller
Afbeeldingen	de heer F. van der Leest
Redactie	mevrouw H. Stollenga
Status	definitief
Autorisatie	de heer drs. B. Bij
Uitgegeven door	MUG Ingenieursbureau b.v. Postbus 136 9350 AC Leek
Datum	11 november 2008
ISSN	1875-5313

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	1
1 Inleiding	2
1.1 Algemeen	2
1.2 Ligging onderzoeksgebied	2
1.3 Doel van het onderzoek	2
1.4 Werkwijze	4
2 Resultaten	5
2.1 Bureauonderzoek	5
2.2 Inventariserend veldonderzoek	5
2.2.1 Bodemopbouw	5
2.2.2 Westelijke deel	5
2.2.3 Centrale deel	6
2.2.4 Oostelijke deel	6
2.2.5 Vondsten	6
3 Conclusie en aanbeveling	7
3.1 Conclusie	7
3.2 Aanbeveling	8
Literatuur	9

BIJLAGEN

Bijlage 1	Boorstaten
Bijlage 2	Boorpuntenkaart

Samenvatting

In verband met het voornemen om een rietmoeras aan te leggen in het onderzoeksgebied zal er grondverzet plaatsvinden. Het grondverzet beperkt zich tot de bovenste meter van de bodem. Conform het verdrag van Malta dient hier voorafgaand aan het graafwerk archeologisch vooronderzoek plaats te vinden. Hollandia heeft een bureaustudie verricht waaruit blijkt dat een booronderzoek noodzakelijk is. SBNL heeft namens de projectontwikkelaar MUG ingenieursbureau, afdeling Archeologie, opdracht gegeven dit booronderzoek uit te voeren.

Uit het booronderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied in een oude, dichtgeslibde meander van de rivier Het Meer ligt. Er zijn geen bewoningslagen aangetroffen. Wel is er, op 2 m-mv, een verspoelde scherf aardewerk aangetroffen. Verder zijn in het oostelijke deel bouwresten aangetroffen die bestaan uit baksteen en hout.

Er wordt aanbevolen de locatie met bouwresten zodanig in de inrichtingsplannen in te passen dat hier geen grondverzet hoeft plaats te vinden. Indien dit niet mogelijk is, dient hier een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) plaats te vinden.

Voor de rest van het onderzoeksgebied wordt aanbevolen geen vervolgonderzoek uit te voeren. Mocht er tijdens het grondwerk onverhoopt archeologische resten worden aangetroffen dan dient het bevoegd gezag, gemeente Ubbergen, hiervan meteen op de hoogte te worden gebracht.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

De aanleiding voor het hier beschreven archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) is het voornemen om op de onderzoekslocatie een rietmoeras aan te leggen. Hiertoe zal op een deel van het onderzoeksgebied (8 ha) tot circa 1 m-mv worden afgegraven. Omdat deze plannen met bodemversturende ingrepen gepaard gaan, is een archeologisch vooronderzoek, conform de Wet op de archeologische monumentenzorg, noodzakelijk.

Hollandia Cultuurhistorisch Onderzoek & Archeologie heeft een bureauonderzoek verricht (Vanoverbeke 2007). Uit dit onderzoek blijkt dat vervolgonderzoek door middel van een booronderzoek noodzakelijk is. Omdat het terrein de laatste paar eeuwen enkel als grasland werd gebruikt, wordt ervan uitgegaan dat eventuele archeologische resten niet heel diep in de ondergrond zitten.

SBNL heeft de afdeling Archeologie van MUG Ingenieursbureau opdracht gegeven het IVO, door middel van het zetten van boringen, uit te voeren. Het archeologisch booronderzoek heeft plaatsgevonden van 22 tot en met 26 september 2008. De heer G.J. de Roller heeft het veldwerk uitgevoerd, conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.1. en de archeologische beleidsadvieskaart van gemeente Ubbergen (Willemse 2005).

Tabel 1.1 Overzicht van de objectgegevens

Objectgegevens	
Provincie	Gelderland
Gemeente	Ubbergen
Plaats	Ubbergen
Toponiem	Nieuwe Rijksweg
Kaartblad	40 D
Coördinaten	190747/428101 NW 191523/428027 NO 191293/427882 ZO 190694/428009 ZW
Grondsoort	zand en klei
Geomorfologie	oeverwal

1.2 Ligging onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt in de polder van Ubbergen tussen de Nieuwe Rijksweg en de rivier Het Meer. Het te onderzoeken gebied ligt direct ten zuiden van Het Meer (zie afbeelding 1 en 2). De totale oppervlakte waar graafwerkzaamheden ten behoeve van het rietmoeras noodzakelijk zijn is circa 8 ha.

1.3 Doel van het onderzoek

Het veldonderzoek heeft als doel het archeologisch verwachtingsmodel, zoals het staat beschreven in het bureauonderzoek, te toetsen en waar nodig aan te vullen. Daarnaast dienen de vragen uit het Plan van Aanpak (PvA), opgesteld door de heer B. Bijl, te worden beantwoord.

Het betreft de onderstaande vragen:

Vraag 1: wat is de mate van intactheid van de bodem?

Vraag 2: hoe loopt de begrenzing oeverwal/komgebied?

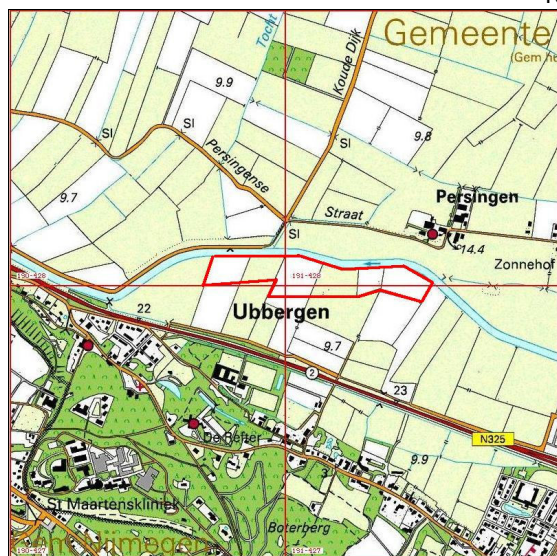
Vraag 3: zijn er archeologische resten/indicatoren aanwezig?

Vraag 4: zijn er eventuele vindplaatsen aanwezig en wat is de begrenzing daarvan?

Vraag 5: komt het verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek overeen met de veldgegevens?

Aan de hand van de gegevens van het bureauonderzoek en het inventariserend veldonderzoek kan worden nagegaan of er in het onderzoeksgebied archeologische waarden te verwachten zijn en of de voorgenomen ingrepen een bedreiging vormen voor het archeologische bodemarchief. Indien dit het geval is, wordt geadviseerd hoe hier mee omgegaan dient te worden.

192/429

190/427

Afbeelding 1: Uitsnede van de topografische kaart waarbij het onderzoeksgebied rood omlijnd is (Bron: topografische Dienst Nederland).

Afbeelding 2: Het onderzoeksgebied vanuit het noorden (Persingen) gezien.

1.4 Werkwijze

Om het gespecificeerde verwachtingsmodel te toetsen, wordt een inventariserend booronderzoek uitgevoerd dat bestaat uit een boorgrid van tien boringen per ha. Om een juiste indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen, zijn deze boringen verspreid over het terrein gezet. De boringen zijn in raaien gezet waarbij de afstand tussen de boringen 35 m bedraagt en de afstand tussen de raaien 30 m. In de naast elkaar liggende raaien verspringen de boorpunten, zodat er een ideale verdeling van de boorpunten over het terrein ontstaat. Om door de stugge kleilagen te boren is er gebruikgemaakt van een verlengbare edelmanboor met een diameter van 10 cm; om door de slappere kleilagen te steken is er een guts gebruikt met een diameter van 3 cm.

De boorkernen zijn uitgelegd waarbij de verschillende bodemlagen nauwkeurig zijn beschreven en opgemeten. Bij de guts is de boorkern opengesneden zodat de bodemlagen beschreven konden worden. Hierbij is gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkscherven, vuursteen, bot, houtskool, fosfaat, verbrand leem en natuursteen. De boorpunten zijn met behulp van een GPS ingemeten. Aangezien het terrein uit braakliggende grond/natuurlijk grasland bestaat is de vondstzichtbaarheid nihil en is een oppervlaktekartering niet zinvol.

2 Resultaten

2.1 Bureauonderzoek

Uit het door Hollandia uitgevoerde bureauonderzoek blijkt dat er een goede trefkans is op archeologische resten. Aangezien het terrein alleen als grasland in gebruik is geweest zullen eventuele resten nabij de oppervlakte liggen. De aanwezige oeverwal is geschikt voor bewoning waardoor hier bewoningsresten of ophogingslagen te verwachten zijn, met bijbehorende archeologica. Buiten de oeverwal zijn mogelijk archeologische resten bewaard gebleven die behoren tot het beekdal-/rivierenlandschap zoals voorden, visvallen, vaartuigen e.d.

2.2 Inventariserend veldonderzoek

2.2.1 Bodemopbouw

Uit het booronderzoek blijkt dat de bodem van onderen naar boven globaal bestaat uit:

- grove zanden die tot een wisselende diepte aanwezig zijn;
- slappe ongerijpte matig siltige klei tot 60 cm-mv en soms tot aan het maaiveld;
- stugge gerijpte matig siltige klei tot aan het maaiveld.

Qua bodemopbouw kan de onderzoekslocatie in een westelijk, een centraal en een oostelijk deel verdeeld worden. De scheiding tussen het westelijke en centrale deel wordt gevormd door de slingerende waterloop tussen boringen 44 en 49 in het zuiden en boring 41 en 45 in het noorden. De scheiding tussen het centrale deel en het oostelijke deel ligt globaal bij de boringen 69-71.

Afbeelding 3: Bodemopbouw in het westelijke deel met rechts de stugge bruin humeuze siltige klei van de bovengrond en links de slappe grijze klei van de moerassige afzettingen.

2.2.2 Westelijke deel

De bovengrond bestaat hier uit een stugge bruin humeuze matig siltige klei die met het toenemen van de diepte meer gleyverschijnselen vertoont als gevolg van roestneerslag (zie afbeelding 4). Plaatselijk zijn mangaanresten aanwezig. In deze bodemlaag is geen bodemvorming zichtbaar; het betreft daardoor een vaaggrond. Via een sterk roestige laag gaat deze toplaag scherp over in de onderliggende grijze klei met wortelresten van riet en plaatselijk verslagen veenresten. De klei is slap en ongerijpt; ze is afgezet in een rietmoeras. Deze kleilaag gaat naar beneden toe geleidelijk over in een zandig sediment met een bijmenging van klei, waardoor het een keileemachtige afzetting betreft. Plaatselijk zijn lagen grof en slecht gesorteerd zand met grind aanwezig.

2.2.3 Centrale deel

Hier ontbreekt in veel boringen de stugge bruine matig siltige kleilaag. De bovengrond wordt hier gevormd door de matig siltige slappe klei met wortelresten van riet. Het betreffen afzettingen in een rietmoeras. Naar beneden toe gaat deze laag scherp over in grof, slecht gesorteerd zand. Naar het oosten toe komen er zandlaagjes in de kleiafzettingen voor die duiden op de aanwezigheid van een binnenbocht van een meanderende waterloop (zie afbeelding 4).

Afbeelding 4: Afwisseling van zand (Z) en klei (K) lagen in boring 70.

2.2.4 Oostelijke deel

Hier is de stugge bruin humeuze matig siltige klei weer aanwezig. Onder deze afzetting bevindt zich slappe ongerijpte grijze klei met wortelresten van riet, die overgaat in grof zand of keileem.

2.2.5 Vondsten

Tijdens het booronderzoek is geen bewoningslaag of laklaag aangetroffen.

In boring 48 is op de grens tussen de slappe grijze klei van de moerasafzettingen en het eronder gelegen grove zand een stukje zwart aardewerk met een zandmagering aangetroffen (zie afbeelding 5). Het betreft kogelpotaardewerk dat algemeen voorkomt in de middeleeuwen.

Boring 84 is gestaakt vanwege houtresten die op 60 cm diepte aanwezig waren. De boring is iets verplaatst (boring 91) maar ook hier moest de boring gestaakt worden omdat er op 50 cm diepte op hout gestuit werd. Op vijf tot tien meter rond deze locatie zijn vijf extra boringen gezet waarbij in boring 95, 96 en 97 geen bouwresten zijn aangetroffen. De stugge bruine klei gaat hier over in keileem/zand. In boring 94 en 98 is op 60 cm diepte grof zand met veel grind aanwezig. Dit grove zand met grind komt niet voor in de naastgelegen boring 81. Het materiaal kan tot de funderingsresten behoren die bij het bouw materiaal behoren dat in boring 84 en 91 is aangetroffen.

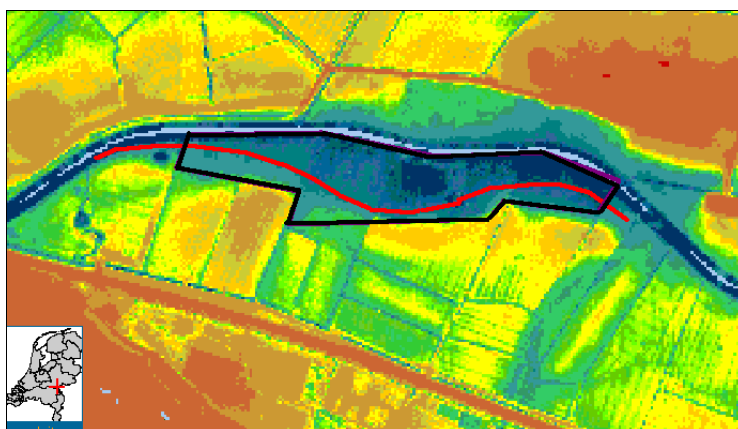
3 Conclusie en aanbeveling

3.1 Conclusie

Uit het booronderzoek blijkt dat het onderzoeksterrein bestaat uit een oude meander van het riviertje Het Meer (zie afbeelding 6). In de binnenbocht van de stroom bestaan de sedimenten uit een afwisseling van klei en grof zand (boring 70). In de buitenbocht gaat de kleivulling scherp over in grof zand (boring 48, 53). Na kanalisatie ontwikkelde zich in het onderzoeksterrein een rietmoeras. Helaas is niet duidelijk wanneer de kanalisatie heeft plaatsgevonden.

Afbeelding 5: Kogelpot aardewerk uit boring 48. Lengte circa 2 cm.

Afbeelding 6: Actueel Hoogtebestand van het onderzoeksgebied en omgeving waarbij het onderzoeksgebied met een zwarte lijn is weergegeven en de loop van een mogelijke meander van Het Meer in het rood (Bron: www.ahn.nl).

De aangetroffen aardewerkscherf is verspoelt en door de rivier, met het zand, aan de rand van de buitenbocht afgezet. Het vondstmateriaal moet afkomstig zijn van een vindplaats die iets stroomopwaarts ligt/heeft gelegen. Gezien de datering in de middeleeuwen is de twee meter dikke kleilaag waaronder de scherf is aangetroffen van recentere datum.

Afbeelding 7: De reliëfprong in de buitenbocht van de oude meander met links de voormalige oever en rechts de dichtgegroeide meander.

De aangetroffen bouwresten rond boring 84 zijn op grond van het booronderzoek niet nader te dateren of beschrijven. Het kunnen resten zijn van een waterstaatkundig kunstwerk, maar het kan ook een relatie hebben met het voormalige kasteel van Persingen.

De vragen uit de inleiding kunnen als volgt beantwoord worden:

Vraag 1: wat is de mate van intactheid van de bodem?

De bodem is intact en bestaat uit afzettingen uit een moerasmilieu.

Vraag 2: hoe loopt de begrenzing oeverwal- /komgebied?

De begrenzing tussen oeverwal en kom is niet duidelijk. Binnen de kleisedimenten op de mogelijke oeverwal en in de kom zijn geen verschillen waar te nemen. Het onderliggende grofzandige sediment vormt de eigenlijke oeverwal, maar door het reliëf van het maaiveld is de zanddiepte niet absoluut te bepalen waardoor het binnen het uitgevoerde booronderzoek niet mogelijk blijkt te zijn de oeverwal te begrenzen (zie afbeelding 8).

Vraag 3: Zijn er archeologische resten/indicatoren aanwezig?

Er zijn geen bewoningslagen aangetroffen. In boring 48 is op 2 meter onder het maaiveld een verspoelde scherf kogelpot aardewerk aangetroffen. Op grond van het kogelpot aardewerk is de bovenliggende kleilaag van jongere datum Rond boring 84 zijn bouwresten aanwezig.

Vraag 4: Zijn er eventuele vindplaatsen aanwezig en wat is de begrenzing?

De bouwresten rond boring 84 vormen een vindplaats. Deze is nader uitgekarteerd en op de boorpuntenkaart aangegeven.

Vraag 5: Komt het verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek overeen met de veldgegevens?

Het verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek komt niet overeen met de veldgegevens. Het onderzoeksgebied blijkt te bestaan uit een oude meander van Het Meer en een oeverwal is niet duidelijk te begrenzen.

3.2 Aanbeveling

Op grond van de resultaten van het booronderzoek wordt aanbevolen de locatie met de bouwresten (rond boring 84) niet te ontgronden. Indien hier toch graafwerk moet plaatsvinden, dient hier vóóraf een inventariserend veldonderzoek in de vorm van proefsleuven (IVO-P) plaats te vinden.

In de rest van het onderzoeksgebied is de kans op het aantreffen van archeologische resten nihil. Het sediment is van jonge datum en er zijn geen archeologische indicatoren aanwezig. Er wordt aanbevolen geen vervolgonderzoek uit te voeren.

Indien tijdens het grondwerk archeologische resten worden aangetroffen dient het bevoegd gezag, de gemeente Ubbergen, hiervan meteen op de hoogte te worden gebracht. Het bevoegd gezag zal dan beslissen of de werkzaamheden op de vondstlocatie archeologisch begeleid dienen te worden.

Literatuur

- Vanoverbeke, R.W. 2007. *Archeologisch Bureauonderzoek voor de ontwikkeling van het Rietmoeras in de polder van Ubbergen*. Hollandia reeks 188, Zaandam.
- Willemse, N.W. 2005. *Gemeente Ubbergen, een archeologische beleidskaart*. Raaprapport 1053. Amsterdam

Bijlage 1 Boorstaten

Bijlage 2 Boorpuntenkaart

